

AJÁNLOTT IRODALOM

PÁLINKÓ ÉVA ÉS LETENYEI LÁSZLÓ ÖSSZEÁLLÍTÁSA

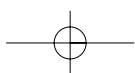
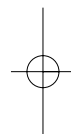
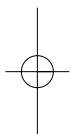
Az ajánlás szempontjai

Ebben a részben könyveket, folyóiratokat illetve internetes oldalakat ajánlunk az érdeklődő olvasó figyelmébe. Minden anyagról rövid leírást készítettünk, hogy az olvasó ez alapján könnyebben eldönthesse, szüksége van-e a kötetre. A könyveket és internetes oldalakat témánként, könyvünk fejezeteinek megfelelően, a folyóiratokat pedig egybegyűjtve ajánljuk.

A válogatás során a következő szempontokat tartottuk szem előtt:

- *A kevesebb több:* az egyes módszerek óriási szakirodalmának sokoldalú, részletes bemutatása helyett – a keresést megkönnyítendő – csak néhány, gyakorlatias jellege vagy összefoglaló törekvései révén általunk különösen hasznosnak tekintett kötetet ajánlunk.
- *Könyvek preferálása:* folyóiratcikkek nem, legfeljebb összegyűjtött tanulmányokat tartalmazó gyűjteményes köteteket ajánlunk az olvasó figyelmébe; illetve magukat a hazai folyóiratokat.
- *Tankönyv jelleg:* egy-egy szakterület kiemelkedő jelentőségű, elméleti vagy módszertani innovációt jelentő írásainak bemutatásával szemben az átfogó, összefoglaló jellegű elméleti műveket, illetve a tankönyvszerű, gyakorlatias módszertani írásokat részesítettük előnyben.
- *Magyar nyelvű irodalom:* ha lehetőség volt rá, akkor a magyar olvasó számára az egyes témakörökön belül inkább a magyar nyelvű irodalmat igyekeztünk ajánlani; ha ilyen nem volt, akkor angol nyelvűek közül válogattunk.
- Egy könyv két szempont alapján kerülhetett be az ajánlott kötetek sorába: vagy azért, mert az adott szakterületen a továbblépést, az elmélyülést segíti, vagy pedig egyes tankönyvek esetében azért, mert számítottunk az abban található tudásanyagra, amelyek ismerete nélkül jelen „hiánypótlónak” szánt kötet olykor nehezen érthető.

Az egyes fejezetekhez internetes oldalakat is ajánlunk; ahol van rá mód, ott egy-egy link-gyűjteményt, ha nincs ilyen, akkor pedig néhány olyan oldalt, amelyről kiindulva könnyen meg lehet találni az olvasó számára fontos oldalakat.

Ajánlott hazai szakmai folyóiratok

Comitatus. Önkormányzati szemle. A Megyei Önkormányzatok Országos Szövetségének folyóirata. Alapítva 1990-ben, évi 6 szám.

Folyóirat a területfejlesztés és kapcsolódó területeinek – idegenforgalom, civil társadalom, önkormányzatok, régiók – témaköreiből. Elméleti tanulmányok és gyakorlati tapasztalatokat bemutató műhelytanulmányok egyaránt olvashatók benne.

Falu Város Régió. A VÁTI Kht. folyóirata. Alapítva 1993-ban, évi 10 szám. Letölthető cikkek: www.vati.hu/fvr.

A VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság folyóirata. Szaktanulmányok település- és területfejlesztésről, vidékfejlesztésről, esettanulmányok, módszertani cikkek, EU-tájékoztatók, pályázati források.

Földrajzi Közlemények. A Magyar Földrajzi Társaság tudományos folyóirata. Alapítva 1873-ban, megjelenik negyedévente.

Földrajzi Értesítő. Az MTA Földrajztudományi Kutatócsoportjának lapja, alapítva 1951-ben, megjelenik negyedévente.

Mindkét folyóirat a hazai földrajztudomány fontos fóruma. A folyóiratokban a földrajz különböző területeiről találhatók írások, egyebek közt társadalom- és településföldrajzról is.

Település és térségfejlesztés. Alapítva 1999-ben, *Településfejlesztés, Gazdálkodó önkormányzatok* címen; megjelenik havonta.

Vezető külföldi folyóiratokból válogatott tanulmányokat tesz közzé, fejezetenként csoportosítva (Önkormányzat, Térségfejlesztés, Környezet- és tájgazdálkodás, Ellátás, Infrastruktúra, Településépítés, Kultúra, Gazdaság). A korábbi számokban önkormányzati hangsúly, 2002. januártól inkább a települések közötti együttműködéssel foglalkozik. Jó nemzetközi példákat mutat be.

Tér és Társadalom. Az MTA Regionális Kutatások Központjának folyóirata, az MTA IX. Osztálya és az MTA Regionális Kutatások Központja támogatásával. Alapítva 1987-ben, negyedévi megjelenéssel. A folyóirat honlapján a cikkek (egyelőre) nem férhetők hozzá: www.dti.rkk.hu/tet.html

Társadalomföldrajzzal, településfejlesztéssel, urbanisztikával, regionális és kistérségi fejlesztéssel foglalkozó írásokat tartalmazó folyóirat, színvonalas esettanulmányokkal és elméleti ízelítőkkal.

Társadalomtudományos vizsgálat

Csontos János és Lukovich Tamás (szerk.) 1999: *Urbanisztika 2000*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Az „emberi lét, életmódunk kereteinek formálását” jelentő szakma, azaz az urbanisztika legfrissebb nemzetközi és hazai eredményeinek gyűjteményét tartalmazó kötetet maguk a szerkesztők „jubileumi hármaskönyvként” értékelik. A „klasszikusok” között Manuel Castells, Henri Lefebvre, Kevin Lynch és más szerzők írásait olvashatjuk többnyire először magyar nyelven, amit a szerző-szerkesztők – többek közt – Peter Hall-lel, Allan Scotttal és más szerzőkkel folytatott interjúsorozata egészít ki. A kötet hazai szerzői közt a hazai urbanisztika kiválóságai írnak a területi és térségi tervezés fontos kérdéseiről, sok más szempont között a társadalommal közösen folytatott tervezés fontosságáról, a lakosság felé irányuló kommunikációról vagy a térségi hálózatok kialakításának szükségességéről. A kötet függelékében Horváth Béla átfogó képet rajzol a magyar urbanisztika történetéről és irodalmáról a századfordulótól napjainkig.

Kovács Imre (szerk.) 1999 (frissítése folyamatos): *Építésztervezők aktuális kézikönyve a legújabb tervezési előírásokkal. Gyakorlati tanácsadó*. Budapest: Verlag Dashöfer.

A „gyakorlati tanácsadó” kötet jogszabály-magyarázatokat és műszaki előírásokat tartalmaz. A kötet 4. fejezete (szerzők: *Pongrácz Katalin és Tóth Zoltán*) a településrendezés és településtervezés jogi hátterét mutatja be oldott, érthető nyelvezettel a nem-jogász végzettségű szakemberek, elsősorban építészek számára – de természetesen társadalomkutatók is haszonnal forgathatják. A mindenkori jogszabály-módosításokat követően a kiadó elvégzi a vonatkozó oldalak cseréjét. Az aktualitás igénye miatt nem egy fűzött könyvről, hanem szokatlan megjelenésű kiadványról van szó, amely egy dossziében egybefűzött lapok és CD-ROM-mellékletek gyűjteménye. Könyvesbolti kereskedelmi forgalomban nem kapható.

Kőszegfalvi György és Loydl Tamás 2001: *Településfejlesztés*. Budapest: ELTE Eötvös kiadó. 2., bővített kiadás.

Átfogó elméleti munka, amely a településrendezés kérdéseit európai, önkormányzati, történelmi perspektívába helyezve válaszolja meg. Nemcsak földrajzosok használhatják sikerrel; jól bemutatja a településfejlesztés törvényi hátterét, fogalomhasználatát is. Szószedete a szakma legfontosabb szak kifejezéseiről igen hasznos.

Locsmándi Gábor, Péteri Gábor és Varga-Ötvös Béla 2000: *Urban Planning and Capital Investment Financing in Hungary*. Budapest: OSI/LGI.

A településrendezés és -fejlesztés gazdasági és pénzügyi feltételének, ke-reteinek korszerű áttekintése és összefoglalója.

Lukocich Tamás: *A posztmodern kor városépítészetének kihívásai*. Budapest: Pallas Kiadó.

A kötet a városépítészeti gondolkodás újabb kérdéseit tárgyalja, így egye-bek közt – a tartalomjegyzék címszavait idézve – típusokba sorolva mu-tatja be a városépítészeti gondolkodás történetét, és kitér a kortárs globális folyamatok hatásaira. A városépítészet társadalmi vonatkozásai kapcsán számos, jelen kötetben is felbukkanó témát érint, például az „emberi té-nyező – igények, státus, életmód” kérdéseit, a mentális térképezés alapfo-galmait vagy a „kapcsolatok hálózatait”.

Tóth László (szerk.) 2002: *Településszociológia szöveggyűjtemény*. Budapest: Zsig-mond Király Főiskola.

Sokszempontú válogatás a települési és térségi tervezés társadalmi meg-alapozásának hazai irodalmából. Kitér a tér és társadalom fogalmára, a te-lepülésfejlesztés általános problémáira és a XX–XXI. századi jelenségeire, a regionalitás kérdéseire. A szöveggyűjteményben a hazai településfej-lesztési szakma sok fontos írása található, egyebek között Erdei Ferenc, Bibó István, Szelényi Iván, Cséfalvay Zoltán, Nemes Nagy József, Kulcsár Kálmán, Bartke István, Kovács Zoltán, Hajdú Zoltán és mások írásai.

Quo Vadis Consulting Kft. (név nélkül) 2002: *Szerszámosláda. Térségi szemléletű te-lepüléstervezés*. Budapest: Pest Megye Önkormányzatának Hivatala.

Naprakész szemléletű, a tervezés társadalmi, gazdasági és műszaki meg-közelítésmódját ötvöző, gyakorlati példákat is tartalmazó, jól tagolt, köny-nyen áttekinthető kézikönyv. Áthidalja a települési-térségi problematikát, felhívja a figyelmet a tervezés többszereplős voltára, és arra is, hogyan kell menedzselni, elfogadtatni a tervezés folyamatát.

AJÁNLOTT INTERNETOLDALAK

<http://www.mut.hu>

A Magyar Urbanisztikai Társaság honlapja.

www.urbanissimus.hu

Az Urbanissimus Egyesület honlapja.

304 TELEPÜLÉSKUTATÁS

<http://www.kancellaria.gov.hu>

A MEH honlapja, a Nemzeti Fejlesztési Hivatal, a Magyar Terület és Regionális Fejlesztési Hivatal oldalaival – minden, amit a szabályozásról, pályázatokról tudni lehet.

<http://www.vati.hu>

A VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság, a Miniszterelnöki Hivatal háttérintézménye. Honlapjának, a TérPortnak célja, hogy tájékoztatást nyújtson a terület- és településfejlesztés, a vidékfejlesztés, a terület- és településrendezés, az építésügy, az épített örökség, valamint a műemlékvédelem aktuális kérdéseiről.

Kvalitatív és kvantitatív módszerek összekapcsolása

Delbert C. Miller 1964: *Handbook of Research Design and Social Measurement*. Newbury Park, London, New Delhi: SAGE Publications.

Ma már klasszikusnak számító, a teljesség igényével készített, alapos módszertani kézikönyv társadalomkutatók számára, szemelvényekkel, a megértést segítő táblázatokkal, példákkal. Kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt bemutat, de inkább kvantitatív túlsúly jellemzi.

Stake, Robert E. 1995: *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.

Könyv az esettanulmány-készítés módszeréről az eset kiválasztásától az adatgyűjtésen és feldolgozáson át egészen az interpretációig, a kutatási beszámoló megírásáig.

Bryman, Alan 2001: *Methods of Sociological Research*. Oxford: University Press.

John Scott értékelése szerint ez a kötet lesz „a kézikönyv” a szociológia és általában a társadalomtudományos oktatásban. A kötet – angolul – könnyen érthető, olvasmányos stílusban, számos példával fűszerezve mutatja be a társadalomtudományos kutatás módszereit. A négy nagy fejezet közül az első egy bevezetés, a második a kvantitatív, a harmadik a kvalitatív technikákkal foglalkozik, végül az utolsó, hasonló terjedelmű fejezet pedig a két kutatómódszertani hagyomány összekapcsolásáról.

AJÁNLOTT TÁRSADALOMTUDOMÁNYOS LINKGYŰJTEMÉNYEK

<http://tarsadalomtudomany.webmania.hu>

<http://szociologia.lap.hu>

Résztevő megfigyelés

Bogdan, Robert és Steven J. Taylor 1965: *Introduction to Qualitative Research Methods. A Phenomenological Approach to the Social Sciences*. New York, etc: John Wiley and Sons.

Bogdan és Taylor munkája népszerű antropológiai módszertani kézikönyv, mely behatóan foglalkozik résztvevő megfigyeléssel is. Jelen kötet III. fejezete többször hivatkozik erre a munkára.

Boglár Lajos (szerk.) 2004: *Így kutatunk mi... – az antropológiai terepmunka módszereihez*. Budapest: Szimbiózis. Szimbiózis kötetek 10.

A budapesti ELTE Kulturális Antropológia Tanszéken folyó oktatásból kinőtt, kétkötetesre tervezett könyv első, már megjelent kötetében magyar és külföldi antropológusok (kutatók és egyetemi hallgatók) számolnak be terepmunkáikról. A kötetet Boglár Lajos terepmunka-módszertani és oktatási ajánlása indítja: „Ajánlott szempontok a (szub)kultúrák tanulmányozásához.” A két kötetben folytatásokban jelenik meg egy rövidebb kivonat Thomas R. Williams (1967) *Field Methods in the Study of Culture* c. könyvéből.

Bohannon, Paul és Mark Glazer (szerk.): *Mérföldkövek a kulturális antropológiában*. Budapest: Panem. (A magyar kiadás szerkesztője: Sárkány Mihály.)

Átgondoltan szerkesztett tankönyv és szöveggyűjtemény. A kötet a kulturális antropológia klasszikusainak életműveit tekinti át, ismerteti életrajzokat, illetve szöveggyűjteményszerűen egy-egy rövidebb írást vagy részletet közöl tőlük. A szövegeken keresztül az olvasó betekintést nyerhet az antropológia fejlődésének több mint egy évszázados történetébe. Jelen kötet fejezeteihez elsősorban a Franz Boasról (131–155.) és Bronislaw Malinowskiról (376–405.) szóló fejezetek kapcsolódnak.

Burgess, Robert G. 1993 (1984): *In the Field*. London, New York: Routledge.

Könyv a terepmunka során alkalmazható kvalitatív kutatási módszerekről. Ötvözi a szociológiai és antropológiai megközelítésmódokat. Elméleti hátteret is rajzol, de gyakorlati tanácsokkal, a terepen jól használható praktikákkal is szolgál. Külön fejezetet szentel a résztvevő megfigyelés módszerének (78–100.).

Bódi Erzsébet 1982: *Bevezetés a magyar néprajzi terepmunka módszertanába*. Debrecen: KLTE Néprajz Tanszék.

Az elsőéves néprajz szakos hallgatók részére írt egyetemi jegyzet jó bevezetés a néprajzi terepmunka módszertanába. A megfigyelés-technikák

306 TELEPÜLÉSKUTATÁS

rövid bemutatásán túl a kérdőíves kutatás és a társadalmi kísérlet lehetőségeivel is foglalkozik, illetve áttekinti az adatgyűjtés újabb technikai lehetőségeit (rajz, fényképezés, filmezés, magnetofonhasználat) és az írásos források (levéltárak, statisztikák, parasztirattárak stb.) használatának módjait.

Hollós Marida 1993: *Bevezetés a kulturális antropológiába*. Budapest: ELTE BTK Kulturális Antropológia Tanszék.

A magyar származású, Egyesült Államokban élő szerző oktatási tapasztalatai alapján 1993-ban Budapesten írta meg ezt a hiánypótló művet, amely azóta is az egyetlen magyar nyelvű bevezetés a kulturális antropológiába. A kötet érthetően, tömören, mégis sokoldalúan mutatja be a tudományág kialakulását, fontosabb elméleteit, gyakorlati kutatási kérdéseit, módszertanát és szemléletmódját. Különösen érdekesek könyvünk szempontjából „Az antropológiai megközelítés”, „Az antropológiai gondolkodás története” és „Az etnográfiai kutatás” c. fejezetek (43–64.).

AJÁNLOTT INTERNETOLDALAK

www.neprajz.hu

A Néprajzi Múzeum honlapja kiállításokról, gyűjteményekről, kiadványokról.

www.anthropolis.hu

Az Anthropolis közhasznú egyesület honlapja. Antropológiai tanulmányok, beszámolók, képsorozatok, programajánló.

www.uni-corvinus.hu/antropologia

A budapesti Közgázon működő Gazdaságantropológia Központ honlapja; folyó kutatások, letölthető publikációk, linkek.

<http://vlib.anthrotech.com/>

Antropológiai virtuális könyvtár. Információk angol nyelven az antropológiáról: intézményekről, könyvekről, tanulmányokról.

www.anthropologie.net

Könnyen áttekinthető társadalomtudományi linkgyűjtemény.

www.easaonline.org

Az európai szociálantropológia hazai szerkesztésű lapja hírekkel, konferenciaajánlásokkal, publikációkkal.

Fókuszcsoporthoz vizsgálat

Barbour, Rosaline S. és Jenny Kitzinger (eds.) 1999: *Developing Focus Group Research. Politics, Theory and Practice*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

A szöveggyűjtemény nem válogatás, hanem csapatmunkában írt, egységes koncepciót tükröző kötet. A tizenhárom fejezet módszeresen tekinti át a fókuszcsoporthoz vizsgálat legfontosabb elméleti kérdéseit (a kontextus szerepe, érzékeny kérdések, adatelemzés, más kutatási módszerekkel való együttes alkalmazás stb.) és alkalmazásának lehetőségeit különböző területeken: kisebbségek, társadalmi nem (gender), közösségek stb.

Hoffman Márta, Kozák András és Veres Zoltán (szerk.) 2000: *Piacutatás*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.

Átfogó módszertani tankönyv elsősorban a vállalati marketingdöntéseket megalapozó kutatásokhoz. A sokéves kutatói tapasztalat alapján íródott kvalitatív fejezet tömör és – alkalmazott kutatók számára – jól hasznosítható áttekintést ad különböző kvalitatív adatgyűjtési technikákról, egyebek közt a fókuszcsoporthoz is. Ismerteti az egyes kreatív csoporttechnikákat. A tárgyalandó kérdéseket példák sokasága teszi kézzelfoghatóvá és könnyen érthetővé.

Morgan, David L. és Richard A. Krueger 1997: *The Focus Group Kit*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications. Hat kötet, 692 oldal. Kötetek:

David L. Morgan: *The Focus Group Guidebook*;

David L. Morgan: *Planning Focus Groups*;

Richard A. Krueger: *Developing Questions for Focus Groups*;

Richard A. Krueger: *Moderating Focus Groups*;

Richard A. Krueger: *Involving Community Members in Focus Groups*;

Richard A. Krueger: *Analyzing and Reporting Focus Group Results*.

Kifejezetten gyakorlati útmutatónak írt angol nyelvű kötetek könnyed és olvasható stílusban, de szigorú következetességgel tekintik át mindazon teendőket, amelyeket a fókuszcsoporthoz vizsgálat során végezni kell, a kutatás megtervezésétől a moderáláson át az adatok elemzéséig. Attól nem kell tartani, hogy valami fontos kérdés kimaradt a kötetekből, az viszont természetes, hogy egy-egy kérdés többször is felbukkan a hat kötetben. Szinte minden oldalon található egy-egy rövidebb példa, gyakorlat, amely segíti a leírtak megértését és elsajátítását. A gyakorlatias kézikönyvből szándékosan maradtak ki az elméleti megalapozást szolgáló fejezetek, ezért nem olvashatunk például a módszertan kialakulásáról, vagy

308 TELEPÜLÉSKUTATÁS

nem ismerkedhetünk meg a szociálpszichológiai elméletek hatásaival. Az angol nyelvű kötetek Magyarországon a CEU könyvtárában lelhetők fel.

Werdy, Gordon és Roy Langmaid (1988) 1997: *Kvalitatív piackutatás*. Budapest: HVG Rt.

A kötet jól jelzi, hogy a piackutató szakzsargonban a kvalitatív kutatás tulajdonképpen egyet jelent a fókuszcsoportos vizsgálattal: a 300 oldalból 280 a fókuszcsoporttal foglalkozik. A brit piackutató-szerzőpáros elsősorban saját tapasztalatai alapján ír, és rendkívül gyakorlatias, jól használható kézikönyvet adott az olvasó kezébe. Mint ez az alkalmazott kutatások során gyakori, a könyv mellőzi a szakirodalmi áttekintéseket, nem bukkannak fel etikai megfontolások, nem jelennek meg az újabb elméleti megközelítések és gyakorlati kihasználhatóságuk. A sok praktikus tanács elsősorban az alkalmazott kutatások során lehet hasznos. A magyar fordítás jól adja vissza a hazai marketinges nyelv könnyedségét. A kötet a legtöbb hazai könyvtárban megtalálható, illetve a kiadónál megvásárolható.

AJÁNLOTT INTERNETOLDALAK

A fókuszcsoportos kutatás kapcsán megfelelő linkgyűjteményt nem tudunk adni, de a korábban megadott társadalomtudományos linkgyűjtemények többnyire ez esetben is használhatók. Kereső kulcsszavak alapján az olvasó remélhetőleg hamar megtalálja az őt érdeklő témákat.

Ajánlott kereső kulcsszavak:

fókuszcsoport, focussed interview, focus group, group interview

Interjú, kérdőív és adatfeldolgozás a terepen

Babbie, Earl 1995 (1965): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. (Eredeti cím: *The Practice of Social Research*.) Budapest: Balassi Kiadó.

A kortárs hazai terület- és településfejlesztési szakterület humán erőforrásának állapotából kiindulva jelen kötet szerkesztésekor feltételeztük, hogy legtöbb olvasónk már rendelkezik némi társadalomtudományos előképzettséggel és/vagy gyakorlattal, elsősorban a kvantitatív adatfelvételi és adatfeldolgozási technikák terén. Earl Babbie könyvét elsősorban azok figyelmébe ajánljuk, akik nem tanultak kérdőívtechnikát és más adatgyűjtési technikákat szervezett keretek között. A kötet sok helyütt a kvantitatív

módszertani képzés alaptankönyve, ahogy kereskedelmi szlogenek mondanák, 1965 óta. A magyar fordítás a kötet hatodik, átdolgozott kiadása alapján készült, és 1995 óta számos kiadást ért meg. Átfogó, könnyen érthető, önálló tanulásra is alkalmas munka a társadalomtudományos kutatás módszereiről, a megfelelő kutatási módszer kiválasztásától a kutatási terv készítésén keresztül az adatgyűjtésig és az eredmények értelmezésének alapjaiig. Kérdőívkészítés megtanulásához különösen ajánlott. Az adatfeldolgozásról keveset ír, a kvalitatív technikákról szóló fejezetek megállapításai olykor vitathatók.

Kvale, Steinar 1996 (1994): *InterViews*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.

Részletes elméleti és gyakorlati útmutató kezdő és haladó kutatók számára az interjú technikáiról, példákkal – a tervtől a kutatási beszámolóig. Arra is megtanít, hogyan gondolkodjunk az interjúkról.

Rudas Tamás: *Hogyan olvassunk közvélemény-kutatásokat?* Budapest: Új Mandátum Kiadó. Membrán könyvek sorozat.

Rudas Tamás könyve „az olvashatóság és a precizitás közötti ösvényen” haladva (9. o.) nem túl nagy terjedelemben és könnyen érthető formában vezeti be az olvasót a közvéleménykutatás – és általában a széles körű lakossági adatgyűjtés – legfontosabb kérdéseibe, a megbízhatóság és érvényesség fogalmától kezdve a mintavétel módjain át az adatok súlyozásáig. A kötet többet teljesít, mint amennyit a címben ígér, az alapfogalmak tisztázásával nemcsak a közvéleménykutatások olvasóinak, de a kutatást végző szakembereknek is segítséget nyújt.

Székelyi Mária és Barna Ildikó 2003: *Túlélőkészlet az SPSS-hez. Többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára*. Budapest: Typotex Kiadó.

Többéves oktatói és kutatói tevékenység tapasztalatain alapuló, nagyon jól használható tankönyv a többváltozós matematikai-statisztikai elemzési módszerek elsajátításához.

AJÁNLOTT INTERNETOLDALAK

<http://www.tarki.hu/adatbank-h/index.html>

A TÁRKI adatbankjában és publikációi között számos hazai kérdőíves, interjú és más technikával folytatott kutatás beszámolója olvasható.

310 TELEPÜLÉSKUTATÁS

Linkgyűjtemények:

<http://tarsadalomtudomany.webmania.hu>

<http://szociologia.lap.hu>

Mentális térkép szerkesztése

Cséfalvy Zoltán 1990: *Térképek a fejünkben*. Budapest: Akadémiai Kiadó

Az első magyar nyelvű könyv a mentális térképezésről a hazai olvasók számára éppoly alapvető, mint a szöveggyűjteményünkben közölt *Maps in Minds* című írás az angolszász nyelvterületen. Olvasmányos stílusban mutatja be a kognitív térképezés főbb gondolatait és elmélettörténetét. Főbb gondolatai megjelennek a szerző későbbi tankönyvében (Cséfalvy Zoltán 1994: *A modern társadalomföldrajz kézikönyve*. Budapest: IKVA).

Düll Andrea és Kovács Zoltán (szerk.) 1998: *Környezetpszichológiai szöveggyűjtemény*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.

Átgondolt válogatás a kognitív térképezés és a környezetpszichológiai nemzetközi irodalmából a hatvanas évektől a kilencvenes évekig. Charles Holahan (1982) *Environmental psychology* című kötetéből hat fejezet ebben a szöveggyűjteményben magyarul is olvasható.

Kállai János, Karádi Kázmér és Tényi Tamás 1998: *A térélmény*. Budapest: Tertia Kiadó.

A neuroanatómiai, fejlődéslélektani alapoktól indulva tárgyalja a térészlelés fontosnak tartott kérdéseit, például szorongásos állapotok, pszichózisok térvonatkozásait.

Borsos Endre, Csité András és Letenyey László (szerk.) 1999: *Rendszerváltozás után. Falusi sorsforduló a Kárpát-medencében*. MTA PTI és Számalk Kiadó.

A könyv egyetemisták Szatmár térségében végzett terepmunka-beszámolóit tartalmazza, a vizsgált települések mentális térképeivel együtt.

AJÁNLOTT INTERNETOLDALAK

Kognitív térképek kapcsán megfelelő linkgyűjteményt nem tudunk megadni, a kiindulási pontként megadott néhány kutatóhely oldaláról kiindulva, illetve kulcsszavak alapján keresve az érdeklődő olvasó remélhetően hamar megtalálja az őt érdeklő információt.

Ajánlott kereső kulcsszavak:

mentális térkép, mental ~, cognitive ~, cultural mapping, environmental psychology

<http://www.spacesyntax.com/>, <http://www.spacesyntax.net/SSS4.htm>

Space Syntax Symposia konferenciák

<http://www.tm.tue.nl/jfschouten/dgp/>

Biennial Conference on Environmental Psychology konferencia

<http://geosim.cs.vt.edu/mmap.html>

egy letölthető szoftver mentális térképezés céljára

Kapcsolatháló-elemzés

Angelusz Róbert és Tardos Róbert (szerk.) 1991: *Társadalmak rejtett hálózata*. Budapest: Magyar Közvéleménykutató Intézet.

A válogatás a társadalmi kapcsolatháló-elemzés irodalmából, magyar fordításban. A tanulmányok a kapcsolatok társadalmi, gazdasági szerepéről, és a kapcsolathálóik sajátosságairól szólnak. Angelusz Róbert és Tardos Róbert bevezető tanulmánya jó betekintést nyújt a témával ismerkedő szakemberek számára. A bevezető tanulmány az internetről letölthető: www.social-network.hu

Hanneman, Robert A. 2001: *Introduction to Social Network Methods*. Riverside: University of California.

A kötet Wasserman és Faust (1994) köteténél rövidebben és követhetőbben mutatja be az egyes elemzési technikákat. Az ekvivalenciaelemző eljárások terén több, egymástól különböző módszert ismertet, bemutatva a 2001-ben legfrissebbnek számító eljárásokat. A kb. 150 oldalnyi kötet PDF formátumban letölthető, sőt mellékletként „jár” a Ucinet programcsomaghoz.

Kadusin, Charles 2004: *Introduction to Social Network Theory*. (Megjelenés előtt)

A még csak kézirat formában létező, 2004 őszén megjelenő kötet aktuális formája letölthető az internetről. Könyv formában való megjelenése után az internetes forrás várhatóan nem lesz elérhető. A kötet az alapfogalmaktól kiindulva, a módszertani alapokat folyamatosan bemutatva tekinti át a társadalmi kapcsolatháló-elemzés olyan fontos kérdéseit, mint a többrétegség, a strukturális ekvivalencia, a kis világok, közösségek. Az egyes

312 TELEPÜLÉSKUTATÁS

elemző módszerek akkor kerülnek bemutatásra, amikor alkalmazásuk egy konkrét kérdés vizsgálata kapcsán felmerül – ez nagyban segítheti az elmélet és a módszertan egybekapcsolását.

Scott, John (szerk.) 2002: *Social Networks. Critical Concepts in Sociology.* (Vol 1–4.) London, New York: Routledge.

John Scott szöveggyűjteménye óriási terhet vett le mindazok válláról, akik társadalmi kapcsolatháló-elemzéssel szeretnének foglalkozni: egyetlen, összesen közel kétezer oldalas terjedelmű, négykötetes munkába gyűjtötte össze a téma szinte valamennyi kiemelkedő publikációját, Radcliffe-Brown-tól és a manchesteri iskola korai képviselőitől kezdve a negyedik kötetben található legújabb kutatási témákig. A szövegek értelmezését a kötet bevezető tanulmányán kívül 34 oldalas tárgymutató és egy eredeti innováció, a publikációk kronológiai sorrendjének bemutatása teszi könnyen kezelhetővé.

Wasserman, Stanly and Katherine Faust 1994: *Social Network Analysis. Methods and Applications.* Cambridge: University Press.

A kapcsolatháló-elemzés alapjait, az elméleteket és elemzési eljárásokat is jól bemutató módszertani kézikönyv. Érthető, alapos munka, amely a módszertani tudnivalókat matematikai képletekkel és szövegesen egyaránt megfogalmazza. A kötet megjelenése óta a legtöbb kapcsolatháló-elemző kutató ebből tanult, az idősebb generációnak pedig megtalálható a könyvespolcán. A nyelvezet nem nehézkes, ennek ellenére a kötet kevésbé „felhasználóbarát”, kevés benne a gyakorlati útmutatás a nehéz helyzetekre, és nem ír a kapcsolatháló-elemző szoftverek használatáról.

AJÁNLOTT INTERNETES LINKGYŰJTEMÉNYEK ÉS KIINDULÁSI PONTOK

www.socialnetwork.hu

A magyar kapcsolatháló-elemzők honlapja. A legtöbb magyar nyelvű, kapcsolati témájú írás itt összegyűjtve megtalálható. Hírei és linkgyűjteménye miatt a kapcsolatháló-elemzés terén a legfontosabb hazai kiindulópont.

<http://www.heinz.cmu.edu/project/INSNA/> INSNA

INSNA (International Network for Social Network Analysis) a kapcsolatháló-elemzők nemzetközi társasága. Alapvető kiindulási pont a társadalmi kapcsolatháló-elemzőknek, hírekkel, a *JOSS* és *Connections* folyóiratokkal, további linkekkel.

<http://www.analytictech.com/>

A Ucinet kapcsolatháló-elemző szoftver Beta verziója és kézikönyve ingyen letölthető.

<http://members.es.tripod.de/redes>

Spanyol ajkú kapcsolatháló-elemzők honlapja: fórum, folyóirat stb.

Interpretáció

Geertz, Clifford 1994: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*. Válogatta, az utószót írta: Niedermüller Péter. Budapest: Századvég Kiadó.

Magyar nyelvű válogatás Clifford Geertz munkáiból az ötvenes évek végétől a nyolcvanas évek végéig. Egyebek közt megtalálható benne a „Sűrű leírás” című tanulmány, ami az interpretív antropológia, a kultúra értelmező megközelítésének egyik alapműve. A kötetben egy, a szerzővel készült interjút és egy róla szóló tanulmányt is olvashatunk.

Moksony Ferenc 1999: *Gondolatok és adatok. Társadalomtudományi elméletek empirikus ellenőrzése*. Budapest: Osiris.

A könyv a társadalomtudományos kutatások készítőit hipotéziseik korrekt, alapos empirikus ellenőrzésére tanítja. Amellett, hogy gyakorlati segítséget ad az elemzések elkészítéséhez, számos olyan hatásra hívja fel a figyelmet, amely a kvantitatív elemzés során a kutatási eredményeket befolyásolhatja, az interpretációt félreviheti. A leírt gondolatok megértését a valós kutatói gyakorlatból vett példák segítik.

Szabó Katalin 2001: *Kommunikáció felsőfokon. Hogyan írjunk, hogy megértsenek? Hogyan beszéljünk, hogy meghallgassanak?* (2., átdolgozott, bővített kiadás.) Budapest: Kossuth.

Szerte Európában egyetemisták egész generációja vette kezébe végzős éveiben Umberto Eco *Hogyan írjunk szakdolgozatot* című ajánlását. Szabó Katalin könyve nemcsak egyetemistáknak szól, és Ecótól eltérően nem bölcsészettudományi jellegű példákkal dolgozik. A kötet mindenkinek hasznos olvasmány, aki tudományos szöveget szeretne érthetően megfogalmazni, írásban vagy szóban. Szintén jól hasznosíthatók az elektronikus levelezéssel kapcsolatos ajánlások. Kötetünk nagymértékben épít a Szabó Katalin könyvében leírtak ismeretére, az abban foglaltakat nem ismételjük meg.

